शिरो ह राज्ञां भवति" इति। एकविꣳशोऽग्निर्भवति। एकविꣳशः स्तोमः। एकविꣳशतिर्यूपाः। एतानि 'वा अश्वमेधे त्रीणि शीर्षाणि', य एवं 'वेद'। 'शिरो ह राज्ञां भवति' इति यथा पुरुषस्य शिर उन्नतावयवः, तद्वदश्वमेधस्य शिरस्थानीयान्यग्न्यादीनि। अन्यत् पूर्ववद्व्याख्येयं॥

इति एकविंशोऽनुवाकः।

अथ द्वाविंशोऽनुवाकः॥

(१) एकविंशपुरुषपरिमिताग्न्यादयः एकविंशाऽनुवाके उक्ताः। तत्रैकविंशस्तोमयुक्तं मुख्यं यद्द्वितीयमहः तस्मिन् वहिष्पवमाने विशेषा द्वाविंशाऽनुवाके उच्यन्ते। तत्र वहिष्पवमानसर्पणकालेऽश्वसाहित्यं विधत्ते। "देवा वा अश्वमेधे पवमाने। सुवर्गं लोकं न प्राजानन्। तमश्वः प्राजानात्। यदश्वमेधेऽश्वेन मेध्येनोदञ्चो वहिष्पवमानꣳ सर्पन्ति। सुवर्गस्य लोकस्य प्रज्ञात्यै। न वै मनुष्यः सुवर्गं लोकमञ्जसा वेद। अश्वो वै सुवर्गं लोकमञ्जसा वेद" इति। पुरा कदाचित् 'देवाः', अश्वमेधमनुतिष्ठन्तः 'वहिष्पवमान'स्तोत्रे स्वर्गलोकं न ज्ञातवन्तः, अयमश्वः स्वर्गप्राप्तिहेतुरिति तेषां ज्ञानं नासीत्। 'अश्वः', तु प्राजापत्यत्वात् 'तं' स्वर्गलोकं, प्रज्ञातवान्। तस्माद्यागयोग्येन 'अश्वेन', सह उदङ्मुखा ऋत्विजः 'वहिष्पवमानम्', उद्दिश्य सर्पेयुः। तच्च स्वर्गलोकप्रज्ञानाय भवति। 'मनुष्यः',